

Rimantas Glinskis

LEONAS GINEITIS:
 „AŠ VIEŠAS MOKSLININKAS IR SLAPTAS
 KŪRĖJAS“

*Verta pabūti nežymiai,
 Niekur viešai nesirodant:
 Išryškėja laiko žymės,
 Bręsta neeilinis žodis.¹*

SUSITIKIMAI

Jau tiksliai neatsimenu, kada išengiau į Leono Gineičio pasaulį. Viskas vyko pamažu, ir tai atsitiko Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos palėpėje, ištikimojo periodikos saugotojo Prano Vasiliausko „valdose“, trumpu, tačiau vaisingų susitikimų metu. Čia pasirodydavo ir Gineitis, atnešdamas perskaitytą žurnalų „porciją“ ir keisdamas ją kita. Jau buvau išsiminęs jį įvairių Instituto susirinkimų metu kaip mėgėją surengti nedidelę diskusiją ar užduoti pranešėjui kokį keblų klausimą. Jeigu kiti pasakodavo jį matę vieną klajojantį po Vilniaus apylinkes, tai aš sutikdavau jį, keliaujantį po knygų pasaulį. Gineitis buvo nuolatinis Mokslų akademijos ir Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekų lankytojas, daugiausia laiko praleisdavęs naujų leidinių ir periodikos skyriuose. Domėjosi naujausia spauda, knygomis, stengėsi pačiupinėti kiekvieną knygą, ją įvertinti. Jau tada supratau, kad knygos, kurios nekėlė pažinimo klausimų, o buvo skirtos pramogai, laisvalaikiui, jo buvo paniekiamai įvardijamos kaip „beletristika“ – jis veikiausiai suteikdavo joms šitą – žemiausią – literatūros kategoriją.

Iš karto krito į akis jo nestandartinis gyvenimo reiškinių vertinimas, ėjimas prie esmės, nesiblaškytas gaudų ir smulkmeniškų apkalbų šalikelėse. Jautėsi iš jo sklindantis tarsi koks tvirtumas, valingas susitelkimas, įsigilinimas į save ir į sau svarbių dalykų esmę. Atrodė, kad nugyventi metai jo labai nepakeitė, todėl nemažai daliai kolegų jo 80 metų jubiliejus tapo tikra staigmena. Pasakysiu ir tai, kad jis buvo

¹ Cituojama iš: Leonas Gineitis, *Ketureilii*: Antras pluoštas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004, p. 80.

bet kokių „pompu“ priešininkas ir kokių nors jubiliejų – kaip tikras filosofas – nešventė, argumentuodamas tuo, kad metų skaičiaus augimas ir gyvenimo trumpėjimas nesuteikia ypatingų priežasčių džiūgavimui.

Nors bendravimo pradžioje Gineitis neatrodė labai iškalbingas, pasitenkindavo keliomis replikomis, matėsi, kad atidžiai stebėjo, tyrė savo pašnekovą, kol tas galų gale arba pelnydavo progą tapti jo pokalbių dalyviu, arba natūraliai atkrisdavo, nesuradęs su juo bendrų sąlyčio taškų. Kadangi mes dažnai važiuodavome į namus ta pačia kryptimi, ne sykį pastebėdavau jį, žemo ūgio, bet tvirtą, dažniausiai įsispraudusį troleibuso gale, – grįžtantį iš eilinio „pasikrovimo“ vienoje iš bibliotekų. Suprantama, tolesnė bendra kelionė paprastai virsdavo gyvu pokalbiu; kartkartėmis jis buvo pratęsiamas išlipus iš troleibuso. Tomis bendravimo valandėlėmis daugiausia savo išvalgas dėstydavo Gineitis, tarsi jausdamas kokią švietėjišką pareigą pasidalinti mintimis, kuriomis pats dešimtmečiais gyveno ir kurios iki gyvenimo pabaigos nesiliovė jį dominusios. Savo įsitikinimus jis reiškė su užsidegimu, ir prisipažinsiu, kad tie nedažni, tačiau įsimintini susitikimai teikė man nemažai džiaugsmo.

Lig šiol prisimenu tą gerą jausmą, kuris likdavo net ir neilgai pabendravus su Gineičiu. Galbūt tai ir išskyrė jo asmenybę iš daugybės kitų bendradarbių ir pažįstamų. Mat iš jo sklido paskata nesitenkinti greitais, paviršutiniškais atsakymais, mąstymo klišėmis, į viską žiūrėti žymiai giliau, ieškoti reiškinių sąsajų, kaip jis sakydavo, „nebijoti replikuoti pačiam sau“. Jo nuoseklus, sutelktas mąstymas rodė kruopštaus darbo su savimi pastangas. Žinoma, buvo galima justi už tų išgyvenimų ir minčių besislepiančią sudėtingo charakterio asmenybę, tačiau iki „asmeniškumų“ niekada neišsikalbėdavome, ir ilgai nieko nežinojau apie jo asmeninį gyvenimą, laikydamas jį vienišu, panirusiu į savo pasaulį žmogumi, koks iš esmės jis ir buvo.

Įsiminė paskutiniai susitikimai, vykę 2003 m. gruodį. Radau jį Mokslų Akademijos bibliotekos skaitykloje vartantį laikraščius. Mane pamatęs, jis kažkodėl apsidžiaugė, pradėjo kalbėti apie prezidentūros skandalą, išvelgdamas tuose įvykiuose tam tikrą visuomeninio gyvenimo intrigą. (Reikia pastebėti, kad jis niekuomet nenusišalindavo nuo visuomenės įvykių, jais domėjosi, tačiau nebuvo linkęs pulti į tuščius, ne protu, o ambicijomis ar jausmais paremtus ginčus.) Paskutinis susitikimas vyko prieš Naujuosius Metus, 2003 m. gruodžio 29 dieną. Vėl jį radau bibliotekoje, kaip visada įnikusį į naujausius leidinius, daugiausia mokslinius žurnalus. Su dideliu džiaugsmu jis man parodė

„Nature“ žurnale išspausdintą Visatos struktūros nuotrauką. Kaip visada, negalėjo atsistebėti tuo, kad mokslas žengia septynmyliais žingsniais ir kad vyksta tokie nuostabūs atradimai. Jo nuomone, žmogus atsilieka nuo mokslo progreso, nebesuspėja paskui jį sekti, o dažniausiai nė nenori to daryti, rinkdamasis lengviausią – inertiško gyvenimo – kelią. Chaotiškas dabartinio žmogaus jausmų pasaulis, žmogaus dvasios būklė liudijanti jam ne proto, o greičiau valios stoka. „Nežinau“, – prisipažino tada man, – „nauji metai, bet nieko nebesitiki, nelauki – ateitis lyg ir nebedžiugina“. – Mane tie jo žodžiai šiek tiek nustebino, nes jis visuomet buvo tvirtas ir į ateitį žvelgė su stoiška ramybe.

Išėjome iš bibliotekos, ir, kol važiuavome troleibusu, jis kalbėjo ir kalbėjo apie nepaprastus kosmoso „nuotykius“, kuriuos pats pastoviai sekė ir kuriuos stengėsi logiškai paaiškinti – tarsi suvesti į kažką jo protui tinkančią teoriją. Ir vienu metu, kai pokalbio įtampa pasiekė aukščiausią laipsnį, jis ėmė stebėtis ir tarsi pats savęs klausyti, kaip tokius dalykus būtų galima paaiškinti logiškai. Tada aš pasiūliau pasvarstyti apie vieną iš įmanomų aiškinimo kelių ir nurodžiau, jog į pažinimo sistemą galima pamėginti įtraukti stebuklą. Gineitis susimąstė, ir aš suabejojau, ar stebuklas jo pasaulio vizijoje galėjo tapti rimtu argumentu. Veikiai mes atsisveikinome Gerosios Vilties stotelėje, kur buvo jo namai. (Reikia pasakyti, jog tam dalykui, kad jam vienu metu teko įsikurti ir ilgai gyventi Gerosios Vilties gatvėje, jis teikė ypatingą prasmę.) Tai buvo paskutinis mano su juo susitikimas. Toks ir išliko atmintyje šio labai savito žmogaus paveikslas.

Nūnai galvoju, kad Gineičio prigimtyje išmintis buvo radusi tikrą adoratorių: kuklų, labai paprastą, nekrentantį į akis, tačiau tuo pačiu metu principingą, bekompromisiškai tiesų, atvirą ieškojimui ir klausinėjimui. Jis man darė labai susikaupusio, vienaip mylinčio, panirusio į save, kontempliatyvaus žmogaus išpūdį. Kaip tikras pažinimui atsidavęs žmogus, Gineitis nepakėlė tuščio bruzdesio, emocinio triukšmo, viso to periferinio judėjimo, kuriam dažnai aukojamos geriausios gyvenimo jėgos. Atrodo, jam puikiai tinka tie žodžiai, kuriais jis savo knygoje „Būties vienovė“ apibūdino persų filosofą Al Farabį: jis buvo „kuklus, vienišas, mėgstąs gamtą žmogus“².

² Leonas Gineitis, *Būties vienovė*, Vilnius: Pradai, 1997, p. 107.

Jo pasaulėžiūrine knyga reikia laikyti „Būties vienovę“ (1997). Tai buvo antras, papildytas ir pataisytas, veikalo „Istorinis kelias į universalią pasaulėžiūrą“³ leidimas. Šią knygą jis ypatingai brangino, nes joje pilniausiai atsispindėjo jo pasaulėvaizdis. Šis veikalas nebuvo nei filosofinis traktatas ar mokslinė studija; greičiau jis – tai emocingai parašytas autoriaus *vade mecum*, kviečiantis skaitytoją prisijungti prie autoriaus kelionės senosios išminties keliais, senųjų išminčių išvalgas jungiant su naujaisiais dabarties atradimais. „Būties vienovėje“ regime autorių maitinusius šaltinius: kinų, indų, persų, arabų išminčius, senovės graikų, vėlesnius Europos filosofus (Giordano Bruno, Baruchą Spinozą, Georgą Vilhelmą Hegelį ir, be abejo, Johanną Wolfgangą Goethe, kurio filosofinių pažiūrų šalininkas jis buvo) ir mokslininkus, išvelgusius ar išpažinusius autoriui brangų ontomonizmo, arba būties vienovės, dar vadintos panteizmu, pasaulėvaizdį. Aukščiausia pažinimo forma autoriui buvo intuityvi išvalga, apvainikuojanti jausmų ir proto pastangas. „Aukščiausio, koks žmogui įmanomas, dvasinio sąmoningumo pasiekama *išminties* lygmenyje. Lemiamą vaidmenį čia atlieka nuojauta (intuicija), kurioje jausmas ir protas susilieja į vientisą aiškiaregystės galią. Tokiomis akimirkomis žmogus suvokia esmingiausią idėją – dievybės ir pasaulio tapatumą“, – veikalo pradžioje išdėstė Gineitis⁴. Pasirinktasis kelias leido jam išvengti dualistinei pasaulėjautai būdingos dramatinės įtampos. Į pasaulį knygoje žvelgiama kaip į nuolatinį formų ir pavidalų kaitos reiškinį. Autoriaus nuomone, „amžino buvimo eigoje žmogus išlieka per rūšį“, o ne individualiai. Todėl jis pasaulį stebėjo tarsi privilegijuoto žiūrinčiojo žvilgsniu, neabejodamas protinga Visatos paskirtimi, žmogui suteikta pažinimo galia, jausmų, proto ir intuicijos produktyvia jungtimi. Tokiomis aplinkybėmis labai svarbus jam tapo protu paremtas, sąmoningas apsisprendimas siekti tų dalykų suvokimo, šiuo būdu artėjant prie harmoningo pilnavertiško gyvenimo. „Būtina liautis vergavus vidaus įgeidžiams ir išorės atskirybėms – daiktams, žmonėms, dievams. Buvimo pilnio tenka siekti savyje pačiame ir pačiu savimi, nelaukiant nesamos malonės iš viršaus ar iš šalies. Priešybė tarp dieviškumo akimirkų šviesos ir nuopolių tamsos pati didžiausia, ir kančia dėl tos

³ Idem, *Istorinis kelias į universalią pasaulėžiūrą*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992.

⁴ Idem, *Būties vienovė*, p. 13; plg. dar p. 253–254.

priešybės – skaudžiausia. Užtat laimėjimo džiaugsmas neišreiškiamas jokiais žodžiais.“⁵

Knygos pirmojo leidimo recenzentas Arvydas Šliogeris, iškėlęs tam tikrus knygos trūkumus (autorius „vienintele išeitimi laikas monisti- nę ir ignoruojas dualistinę pasaulėžiūrą“, perdaug remiašis „azijietiš- kais Rytai“), toliau prisipažino kai kurias knygos vietas skaitęs „su malonumu“, kaip „įkvėptai ir gera kalba parašytas“, ir nurodė, jog ji „galėtų eiti kaip pusiau chrestomatija studentams humanitarams“⁶. Pa- lankus filosofo vertinimas autoriui pridėjo pasitikėjimo ir paragino jį skirti daugiau laiko savo pažiūrų dėstymui taip pat kitokiomis for- momis. Veikiai viena po kitos pradėjo eiti kitos Gineičio knygelės – nedidukės, kuklios, autoriaus žodžiais tariant, „kaip mikroskopinis lašelis jūroje“⁷ (jas Gineitis leido ir už savo lėšas, ir kitų paremtas).

Įdomu, kad surinkti, sutelkti į vieną vietą savo kūrybą jį paskatino vokiečių kalbos mokytojo Isenflammo bibliotekos likimas. Gineitis po mokytojo mirties nuvyko į Rygą ir iš jo bibliotekos knygų kai ką išigi- jo. Vartydamas leidinius, jis pastebėjo, kad tų knygų paraštės buvo primargintos protingų išvalgių pastabų, kurios, patekusios įvairiems šeiminkams, vėliau išsisklaidė po įvairias bibliotekas bei rinkinius ir taip pradingo. Svarstydamas apie tai, Gineitis nusprendė tos klai- dos nekartoti ir savo mintis publikuoti. Taip iš trumpų pastabų knygų paraštėse gimė „Užuominos apie svarbiausia“⁸. Rengdamas kitas kny- gas, Gineitis gausiai panaudojo įrašus iš savo dienoraščių. Tokiu bū- du buvo sudaryti gamtos ir etinės tematikos miniatiūrų rinkiniai „Vie- novė“⁹ ir „Gyvybės metai“¹⁰, sokratiškų dialogų knyga „Išeitis“¹¹. Iš „lektūros išnašų“ bei dienoraščių buvo sudarytas „pasaulėžiūrinių bei etinių replikų“ rinkinys „Žybsniai“¹². Šiek tiek pataisęs jaunystėje ra- šytą proza, pašalinęs iš tekstų naiviai skambėjusias jaunuolio mintis, Gineitis publikavo dar vieną knygą¹³. Joje paskelbti prozos kūrinėliai

⁵ *Ibidem*, p. 258.

⁶ Čia cituojama iš: Leonas Gineitis, *Ateivio autobiografija*, rankraštis saugomas Lietu- vos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje, fondas 365, byla 3 (toliau MAB RS F 365–3), p. 121.

⁷ *Ibidem*, p. 127.

⁸ Leonas Gineitis, *Užuominos apie svarbiausia*: [Aforizmai], Vilnius: Mintis, 1995.

⁹ Idem, *Vienovė*: Psichologinės etinės miniatiūros, Vilnius: Mintis, 1990.

¹⁰ Idem, *Gyvybės metai*: Miniatiūros, Vilnius: Pradai, 1997.

¹¹ Idem, *Išeitis*: Pasaulėžiūros eskizai, Vilnius: Mokslas, 1991.

¹² Idem, *Žybsniai*: Filosofinės replikos, Vilnius: Pradai, 1999.

¹³ Idem, *Siekis*: Etiudai, Vilnius: Pradai, 2001.

iš tiesų pateisina autoriaus jiems suteiktą filosofinių etiudų pavadinimą. Labai paprastai čia kalbama apie dviejų požiūrių į pasaulį susidūrimą – idealistinio, siekiančio pažinti, ieškoti gyvenimo prasmės, ir materialistinio, kai tenkinamasi tiktai asmenine gerove ir šios dienos nauda atsisakant bet kokių kilnesnių siekių. Netenka abejoti, kad už daugelio kasdienišku gyvenimo situacijų slėpėsi paties autoriaus patirtis.

Paskutiniaisiais metais Gineitis, išgyvendamas dėl blogėjančio regėjimo ir negalėdamas daug skaityti, rašė nemažai chajamiško tipo eilių. Jos buvo publikuotos atskiromis knygelėmis 2002 ir 2004 m. (paskutinė išėjo jau po autoriaus mirties)¹⁴.

Galima tvirtinti, kad tiek filosofijos veikalai, tiek eseistika, tiek ir grožinė Gineičio kūryba sudaro visumą, kurią jungia ta pati autoriui brangi būties vienovės idėja. Kadangi autoriui buvo nesvetimos ir švietėjiškos intencijos, siekimas paauklėti, pamokyti skaitytoją, paraginti jį siekti išminties ir jį tame kelyje lydėti, kartais jo kūriniuose išgirstame netgi žaismingą, švelniai ironišką replikuojančio sau pačiam autoriaus balsą:

- *Iš numirusių kelsimės su kūnais.*
- *Ir kaip kitaip? Kelsimės dirbti, ne vaidentis.*¹⁵
- *Mirė kaimynas...*
- *Kas jam ?*
- *Širdies smūgis. Pribaigė brangi byla dėl sklypo.*
- *Vargšas... Nežinojo veltui paveldėsiąs visą Žemę.*¹⁶
- *Gyvenimas kaip upė. Irsiesi prieš srautą, vietoje eikvosi jėgas. Leisiesi pasroviui, nuneš į nežinią...*
- *Plauk įstrižai – kelto pavyzdžiu. Ir jėgas sutaupysi, ir kitą krantą pasieksi.*¹⁷

„ATEIVIO AUTOBIOGRAFIJA“,
ARBA PASAULIO STEBĖTOJO UŽRAŠAI

Esmingai Gineičio paveikslą papildo jo dienoraščiai ir jų pagrindu parengta „Ateivio autobiografija“. Apie asmeninių jo užrašų egzistavimą

¹⁴ Idem, *Ketureiliai*, Vilnius: Pradai, 2002; *Ketureiliai: Antras pluoštas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.

¹⁵ Idem, *Žybsniai*, p. 82.

¹⁶ *Ibidem*, p. 82–83.

¹⁷ *Ibidem*, p. 153.

sužinojau jau po autoriaus mirties. Šiuose tekstuose Gineitis nuosekliai, nevengdamas filosofinių apibendrinimų ir ryškių akcentų, pasakoja apie gyvenimo kelią, pažiūrų evoliuciją, įvardija žmones, formavusius jo pasaulėvaizdį. Skaitydamas jo asmeninius užrašus įsitikini, kad skaitai ne tik autobiografiją, bet ir autoriaus pažiūrų istoriją, jauti įdėmaus žmonių charakterių ir gyvenimo reiškinių stebėtojo ir vertintojo žvilgsnį, tad nejučiomis peršasi paralelė su tokiomis klasikinėmis autobiografijomis, kaip, pavyzdžiui, Goethe's „Poezija ir tiesa“ ar L. Tolstojaus „Išpažintimi“. Autoriaus dienoraščiai įrodo, kiek daug pastangų jis dėjo ne tik pažinimui, bet ir savęs tobulinimui. Ta vieninga gyvenimo ir mąstymo jungtis jo asmeny nejučiomis kreipia žvilgsnį į Antikos filosofų gyvenimą, kur filosofija, anot Pierre'o Hadot, buvo ne sausas mąstymas, o „gyvenimo būdas“.

Savo gyvenime Leonas Gineitis išskiria tam tikrus lūžinius momentus, kelia kiekvienam amžiaus tarpsniui aiškias užduotis, nepaliauja, Plotino žodžiais tariant, „lipdyti savo statulą“.

Medituodamas ant Naujųjų Metų (1958) slenksčio, suvokiau, kaip neproporcingai kultivuoju save. Daug dėmesio skiriu kūnui: dažnai ir ilgai būvu gamtoje, gimnastikuojusi, kas rytas iki pusės prausiuosi šaltu vandeniui, laikais saikingos mitybos. Tuo tarpu dvasinis pasaulis – kvailai chaotiškas. Įstaigoje ginčijuosi, kišuosi ne į savo reikalus, tarsi būčiau ne eilinis tarnautojas, o jos vadovas. Mėgstu aštriai kritikuoti kitų darbus, nepagalvodamas kaip jausčiausi jų vietoje. Tatai glosto mano savimeilę, bet žlugdo dvasią: niekam eikvoju geriausias sąmonės jėgas. Taigi esu luošys vienakojis. Kaip galų gale atsistoti ant dviejų kojų? Ir nutariau pergudrauti savimeilę – įkinkyti į naudos vežimą. [...] Dvasios švarėjimo palaima buvo niekuo nepakeičiamas atpildas.¹⁸

Sulaukęs keturiasdešimt metų, jis nusprendžia atsisakyti visuomeninių pareigų, nesiblaškyti, atsidėti moksliniam darbui, nes pajaučia, „kad galių viršukalnė pasiekta – belieka jas kuo vaisingiau ir ilgiau panaudoti“¹⁹. Čia pat jis džiaugiasi, kad jo pastangos davė akivaizdžių rezultatų. Toks pat ryžtas dirbti su savimi jo neapleidžia įkopus į brandesnį amžių:

Sulaukęs 60 metų, mažiau apie savo būtį. Pagal Rytų išminčius tai – vėjavaikio amžiaus riba (80 m. – protingojo; 100 m. – išmintingojo). Menkas nuopelnas pasiekti maniškę ribą! Ir neatšaukiamai ryžausi neapleisti

¹⁸ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 108.

¹⁹ *Ibidem*, p. 111.

*lįgtolinės kūno mankštos (1–1,5 val. kasdien); kiek įmanoma pažaboti psichikos chaosą: normaliai keltis ir gulti, stelbti tuščią galvograužą, žaboti emocijas ir įgeidžius, vengti kivirčų. Iš anksto jaučiau, kad pastarasis baras bus kur kas sudėtingesnis negu pirmasis. Bet jis labiau kurstė asmeninę ambiciją nepasiduoti.*²⁰

Iš žmonių, prisidėjusių prie jo pasaulėžiūros ir gyvenimo principų formavimo, Gineitis dienoraščiuose ypač geru žodžiu mini Ukmergės mokytojų seminarijoje jam dėsciusį Vaclovą Čižiūną – tikrą „pažinimo entuziastą“, knygų, diegusių jam atvirumą gyvenimui ir meilę knygai ir išmokusį tvirtai sekti išminties keliu, nepaisant negandų ir kai kurių žmonių pajuokos. Be šio pedagogo, Gineitis geru žodžiu mini taip pat ir kitus asmenis, iš kurių galėjo pasimokyti išmintingo gyvenimo būdo. Tokie buvo kai kurie jo kaimynai kaimiečiai, taip pat keليونėse po Kaukazą sutiktieji kalniečiai.

Labai vaizdingai Gineitis aprašo keliones po tada nesunkiai prieinamus Sovietų Sąjungos regionus, susitikimus su paprastais vietos gyventojais: „Tikra dvasios atgaiva buvo kelionės vasaros atostogų metu. Užsimeti nedidukę kuprinėlę ant pečių ir išvažiuoji į Krymą ar Kaukazą pabūti savaitę kitą. Prieš akis vėl bekrasė jūra, intymiosios kalnų tarpeklių slapybės. Maudaisi ir kopi lydimas betarpiško Dievagamtės artumo, kaip niekada dažnai patiri ekstazes, kurių šviesa – negestanti“²¹.

Ypatingą meilę Gineitis jautė Rytams. Nuo studijų metų jis buvo nikte įnikęs į senuosius Indijos raštus: vedas, upanišadas, domėjosi budizmu. „Negalėjau abejoti, kad Rytų išminčiai per proto ir intuicijos vienovę arčiau priėjo prie būties esmės“²². Nuvykęs į didžiuosius Sąjungos miestus: Maskvą, Leningadą, Kijevą, – Gineitis skubėdavo į muziejus, kur gėrėdavosi japonų, kinų tapyba. Įrašai, kuriuose jis apibūdina savo dvasiai artimą meną, alsuoja tikra ekstaze: „Pasitaikė japonų tapybos ekspozicija. Šilimos srautu užliejo širdį pirmykštis paprastumas, vaikiškas pagavos naivumas [...], tuštumos veiksmingumas [...], gamtos tyrumo įplastinimas [...]. Tai – panteistinės pasaulėjautos talentų kūrybos žiedai“²³. Visiškai priešingos nuotaikos jį apima stebint modernistinę dailę, klausantis dabartinės muzikos ar skaitant šiuolaikinę

²⁰ *Ibidem*, p. 116.

²¹ *Ibidem*, p. 112.

²² *Ibidem*, p. 91.

²³ *Ibidem*, p. 113.

poezija. Štai charakteringas jo dienoraščio įrašas, kur kalbama apie Pablo Picasso: „Iš karto visiškai suglūmi – linijos, dėmės, sulaužyti pavidalai – pamišėlio darbas. Štai, paveikslas „Sėdinti moteris“. Kažkoks veido ovalas; viena akis kaktoje, kita – išilgai veida, iki smakro. Kažkur atskirai numesti kojos bruožai. Per kėdės atkalnę kybo persisvėrusi krūtis. Skersai-įstrižai kryžiuojasi juodos, raudonos linijos – jokio žmogaus, jokio normalaus daikto kontūrų“²⁴. Žinoma, toks menas kontrastavo su harmoningo pasaulio vizija, kosmoso tvarka, protu, aukštino neintuityvias būties išvalgas, o griauančią, iracionalią, tamsią ir kartu stipriai prasnę pametusią Vakarų žmogaus prigimtį.

Nepaprastai svarbią vietą Gineičio apmastymuose ir pastebėjimuose užima gamta. „Nusipirkau padidinantį stiklėlį, vaikštau šile, ir kaip tikras botanikas žiūrinėju daigus, žirginius, karklų, epušių kačiukus, pirmąsias gėles, pumpurus, nebeišlaikančius gyvybės pertekliaus.“²⁵ Kitoje dienoraščio vietoje rašo, kad be galo pamilo augalus, gėles: „Negalėčiau be būtino reikalo išrauti, laužyti“.²⁶ Prisipažįsta jaučias tarp jo ir augmenijos besimezgant „kas kartą gilesnį artumą“. Dėl tokios mąstysenos Gineitį galima vadinti ne tik dideliu gamtos mylėtoju, bet ir dabar populiaraus ekologinio mąstymo šalininku. Šio judėjimo idėjos irgi remiasi Rytų išmintimi, pagarbiu požiūriu į gamtą: „kai viskame matysime save, nekils jokių gamtos apsaugos problemų“. Jo pažiūros remiasi giliu įsitikinimu, kad pasaulis gali būti pakeistas išminties pastangomis, branginant visą mums duotą žemę, jos turtus, gamtą, tikint „sąmoninga religija: gyvybinių gamtos ryšių pažinimu“. – „Veiklumas, siekiant būties pilnio, nieko bendra neturi su mūsų laikų šūkiu *nugalėti gamtą!*“²⁷

Verta atskiro paminėjimo ir didžiulė Leono Gineičio meilė astronomijai; ši jį dominusi ir traukusi „ne matematine, o faktinių atradimų ir duomenų prasme“ kaip spritis, „giliai atliepianti“ jo dvasiai²⁸. Ypatinga meilė jai Gineitis jautė nuo pat ankstyvos jaunystės. Iki pat paskutinės akimirkos jis atidžiai sekė visas naujausias Vakarų spaudos publikacijas, studijavo astronomijos knygas. Kosmoso vizija tampriai siejosi su jo natūrfilosofinėmis išvalgomis, asocijavosi su grožiu ir harmonija.

²⁴ Idem, *Dienoraščiai*: D6–D12 (L. Gineičio), rankraštis MAB RS F 365–2, 1953 VI 30 įrašas.

²⁵ *Ibidem*, 1953 IV 11 įrašas.

²⁶ *Ibidem*, 1953 VIII 1 antrasis įrašas.

²⁷ Idem, *Būties vienovė*, p. 222.

²⁸ Idem, *Ateivio autobiografija*, p. 109.

Todėl paskutinių metų mokslo pasiekimai, ypač astronomijos srityje, teikė jam nemažai tikro džiaugsmo, jis juto, kad artėja prie paslapties įminimo ir tuo pačiu abejojo, kad ši paslaptis gali būti įminta iki galo. Užimdamas „vidurio poziciją tarp atomo ir žvaigždės“, žmogus gali vienodai matyti į abi puses, gali lyginti ir sąmonėti, laikydamasis „aukso vidurio“ kelio.

Be abejo, Gineitis buvo mąstytojas, gyvenimo būdu ir pažiūromis gretintinas su mūsų Vydūnu, nors patsai Blavatskajos pavyzdžio teosofijos nepripažino ir nevertino. Jis suvokė savo keistumą, tam tikrą nepritapimą prie dabartinės visuomenės. „Aš viešas mokslininkas ir slaptas kūrėjas“,²⁹ – taip Gineitis apibūdino save atsiminimuose. Galvodamas apie „savo gyvenimo misiją“, jis prisipažįsta esąs „ne kaip visi“. Net lygina save su kitais, kurie mokosi, norėdami įgyti konkrečių profesinį pasirengimą, ir taip nusako savo pastangas: jis kurias pasaulėžiūrą, skaitęs pasaulėžiūros temomis, visus kitus klausimus laikęs pašaliniais, žodžiu, jis siekiąs pasaulėžiūros „specialybės“³⁰. Iš tiesų, skaitydamas Gineičio kūrybą ir dienoraščius, gali tik nusistebėti, kiek daug vietos čia skiriama pasaulėžiūros dalykams, kaip pamažu atsiskleidžia panteistinis jo, „slapto kūrėjo“, pasaulėvaizdis.

Iki pat išėjimo iš šio pasaulio Gineitis išsaugojo smalsų protą, gera atmintį, kūrybinę energiją, pastabumą ir, drįsčiau teigti, dvasinę ramybę žmogaus, kuris jau seniai buvo įsisąmoninęs tam tikras „filosofines paguodos“ taisykles. Visa jo kūryba ir gyvenimas įtikina, kad tai buvo nuoseklus, sistemingas, turinčio savo metodą ir aiškią pasaulėjautą žmogaus kelias. Tarsi koks senas Rytų išminčius Gineitis tikėjo išmintimi ir žmogaus darbų bei jo etinės laikysenos prasingumu. Jo pozicija buvo „ne „sudegti“ aistrų ar chaotiškų siekių sūkurėje, o įaugti kaip medžiui į būti, ramiai subrandinant ir išbarstant vaisius“³¹, ir tokiu būdu jis tikėjosi einąs universaliuoju prigimties keliu. Žinia, dabartinio praktiško žmogaus akimis žvelgiant Gineičio gyvenime galima išvelgti tam tikrą nuoširdų naivumą, nepraktiškumą. Tačiau galbūt jo naivus atvirumas pasauliui ir leido šiam mokslininkui su nepaliaujama nuostaba sekti Dangaus ir Žemės įvykius neužgesant ar „neužsisukant“ kasdienybės verpetuose. Tuo labiau, kad vidinis gyvenimas, kaip rodo Leono Gineičio pavyzdys, irgi gali sunokinti neblogus vaisius.

²⁹ *Ibidem*, p. 105.

³⁰ *Idem*, *Dienoraščiai*: D1–D5 (L. Gineičio), rankraštis MAB RS F 365–1, 1949 I 25 įrašas.

³¹ *Idem*, *Būties vienovė*, p. 54.

„Kartais, kai nuošaliame gamtos kampely paskęstu į saulėlydžio tylą,
pasivaidena, jog man taip nebetoli iki tobulo žmogaus...“³²

Įteikta 2004 m. gegužės 26 d.
Parengta 2004 m. birželio 21 d.

³² Idem, *Dienoraščiai*, MAB RS F 365–2, 1953 VI 23 įrašas.